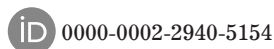

Marian Zając

Katolicki Uniwersytet Lubelski

DOI: 10.15290/std.2023.09.09

PERSPEKTYWY EWANGELIZACJI W EPOCE CYFROWEJ

PERSPECTIVES OF EVANGELIZATION IN THE DIGITAL AGE

The aim of the analysis presented in this article is to explore new ways of presenting religious content, which may respond to the growing secularization and the decline of traditional methods of acquiring religious knowledge among those who best navigate the digital culture. The primary method for addressing this issue will be the analysis of the educational potential of modern informational tools, which can significantly aid in fostering religious sensitivity and enable the teaching of faith truths. The presentation of how digital culture can be utilized demonstrates how, in times of secularization, the process of nurturing faith can be effectively extended using widely available digital methodological tools. The proposals for non-traditional use of electronic tools in religious education and their educational significance highlighted in this article may serve as valuable inspiration for those preparing religious education curricula. Although digital culture has dominated the functioning of individuals in the contemporary world, the call for a radical turn towards its potential in religious teaching remains an original proposition and may serve as an introduction to discussions about the future of religious education.

Key words: evangelization, secularization, digital culture, religious education.

Wstęp

W czasie przemówienia św. Pawła na Areopagu w Atenach doszło do archetypicznego kontaktu rodzącego się chrześcijaństwa z wszechobecną wtedy

kulturą grecką (por. Dz 17,22-27). Niezwykłość tego wydarzenia dla dalszych losów „sprawy Jezusa” w świecie polegała na gotowości głoszenia Ewangelii w przestrzeniach kulturowo-religijnych ówczesnego świata¹. Jednak w ocenie działań ewangelizacyjnych istnieją zawsze dwie różne perspektywy. Jedna to dominująca perspektywa biernego obserwatora, a druga to postawa podmiotu zaangażowanego w głoszenie prawdy ewangelicznej w takich warunkach, jakie są dostępne. Znamienny jest fakt, iż papieże ostatnich dekad radykalnie wskazywali na nowe areopagi głoszenia Ewangelii. Już Jan Paweł II wzywał do zdecydowanego podjęcia wysiłku nowej ewangelizacji². Zintensyfikował taką pastoralną tendencję Benedykt XVI, gdy wskazywał, że Internet to kolejny kontynent, który należy zdobyć dla Chrystusa³. Również papież Franciszek konsekwentnie zachęca do gorliwości ewangelizacyjnej na różnych areopagach współczesności⁴. Dlatego Kościół powinien wnikliwie zapoznać się z możliwościami prowadzenia dialogu ze współczesnym światem za pomocą najnowszych technologii⁵. Wynika to z faktu, że dzięki komputerowym technikom komunikacji „Kościół otrzymał nowe środki realizacji swojej misji”⁶ i musi zareagować na tę szansę.

Kultura cyfrowa jako zjawisko religijne

Ewangelizacyjny dynamizm powinien obejmować wszystkie dostępne obszary kultury wytwarzanej przez człowieka. Obecnie przestrzeń wirtualna staje się ważnym areopagiem dialogu między chrześcijaństwem i współczesną kulturą. W tej kwestii doniosłe są informacje zapisane w Dyrektorium o Katechizacji opublikowanym w roku 2020:

¹ Por. P. Mąkosa, „Dziedziniec pogan” *przestrzenią spotkania i dialogu wierzących z niewierzącymi*, „Przegląd Homiletyczny” 16 (2012), s. 81-88.

² Por. M. Zajac, *Nowa ewangelizacja*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, E. Gigilewicz i in. (red.), t. 14, Lublin 2010, kol. 13.

³ Por. Benedykt XVI, *Kapłan i duszpasterstwo w świecie cyfrowym: nowe media w służbie Słowa. Orędzie na 44. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu*, „L'Osservatore Romano” wyd. polskie, 3-4 (2010), s. 6.

⁴ Franciszek, *Potrzebny jest tlen Ewangelii. Audiencja dla uczestników zgromadzenia plenarnego Papieskiej Rady ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji*, „L'Osservatore Romano” wyd. polskie, 12 (2013), s. 18.

⁵ Por. J. Kłoch, *Kościół w Polsce wobec Web 2.0*, Kielce 2013, s. 15.

⁶ Jan Paweł II, *Misja Kościoła w erze komputerów. Orędzie na 24. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu*, [w:] *Internet i Kościół*, Warszawa 2011, s. 19.

Cyfrowość zatem nie tylko jest częścią dotychczasowych kultur, ale narzuca się jako nowa kultura, zmieniająca przede wszystkim język, kształtująca mentalność i ustanawiająca nową hierarchię wartości. Dzieje się to w skali globalnej⁷.

W tym miejscu powinna dokonywać się przybierająca na sile edukacja religijna oraz teologiczne uwrażliwienie na sprawy związane z duchowością współczesnego człowieka⁸.

Prorocze okazały się słowa Kazimierza Wójtowicza, który przed trzema dekadami zasugerował osobom odpowiedzialnym za ewangelizację nowe miejsca wychowywania w wierze młodego pokolenia⁹ i zadawał ważne pytanie: Czy *koniecznie z ambony*? Dynamiczny rozwój mentalności cyfrowej oraz jej doniosłe znaczenie w dokonujących się przemianach kulturowych i społecznych, potęguje zainteresowanie jej funkcjonowaniem. Media elektroniczne wzbudzają zachwyt z powodu swej zdolności do przedstawiania rzeczy w sposób niezwykle atrakcyjny¹⁰. Aktualnie doszło do sytuacji niespotykanej nigdy wcześniej, gdy środki masowego komunikowania kojarzone nieodwołalnie z prasą, radiem, filmem, telewizją, telefonem komórkowym, komputerem, Internetem czy mediami społecznościowymi wchodzą w przestrzeń zjawisk religijnych. W *Dyrektorium o Katechizacji* została zapisana niespotykana nigdy wcześniej informacja: „Kultura cyfrowa jawi się jako zbiór przekonań, mających cechy religijne”¹¹. Zaistniała sytuacja oraz nowe techniki komunikowania się powodują nieodwracane różnice w innej niż dotychczas percepcji rzeczywistości religijnej. Niezwykłość nowej sytuacji polega także na tym, że nowoczesne technologie nie tylko umożliwiają interakcję między użytkownikami poprzez udostępnianie, tworzenie i wymianę informacji, pomysłów, zdjęć, filmów i innych treści, ale także przetwarzanie i rozprzestrzenianie informacji niepocho- dzących od globalnego centrum. Aktualnie nadawcami i odbiorcami stają się pojedyncze osoby niemające urzędowego mandatu do religijnego nauczania¹².

Środowisko cyfrowe stało się obecnie rezerwuarem niespotykanej dotychczas różnorodności, w którym można prawie bezkarnie poszukiwać obrazów, symboli, inspiracji, a nawet nowego stylu życia oraz wykreowanych wzorów osobowych

⁷ Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, *Dyrektorium o Katechizacji*, Kielce 2020, nr 359.

⁸ Por. G. Ptasek, *Edukacja medialna 3.0. Krytyczne rozumienie mediów cyfrowych w dobie Big Data i algorytmizacja*, Kraków 2019, s. 8.

⁹ K. Wójtowicz, *Czy koniecznie z ambony?*, Wrocław 1995, s. 7.

¹⁰ Por. Benedykt XVI, *Odpowiedzialność za wychowanie dzieci i młodzieży*. 9 III – Do uczestników zgromadzenia plenarnego Papieskiej Rady ds. Środków Społecznego Przekazu, „L'Osservatore Romano” wyd. polskie, 6 (2007), s. 27.

¹¹ Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, *Dyrektorium o Katechizacji*, nr 365.

¹² Por. J. Gajda, *Media w edukacji*, Kraków 2003, s. 21.

i zachowań religijnych¹³. Jego potęgą opiera się nie tylko na możliwościach jednoczesnego oddziaływania na nieograniczoną liczbę odbiorców oraz intrygującej propozycji programowej, ale także na różnorodności ideowych ofert, które zaczynają oddziaływać również na obszar edukacji religijnej¹⁴.

Dlatego wszystkie podmioty odpowiedzialne za nauczanie i wychowanie, powinny zbilansować przewidywalne korzyści ich kreatywnego wykorzystania w edukacji religijnej ze świadomością wynikających z nich zagrożeń. Celem działania powinno być wyeliminowanie takiego wpływu kultury cyfrowej, który jest groźny dla kondycji moralno-duchowej współczesnego człowieka. Zauważenie tego problemu staje się nowym wyzwaniem dla środowiska teologicznego, definitywnie powiązanego z edukacją szkolną oraz z dotychczasową mentalnością „epoki kredy”¹⁵. Należy wobec tego podzielić pogląd, że siła oddziaływania mediów elektronicznych będzie systematycznie wzrastać, tworząc bazę do kształtowania nowej wiedzy, postaw oraz poglądów także w sferze religijnej.

Dokonując przeglądu czynników pośredniczących w intensywności i charakterze oddziaływania kultury cyfrowej na edukację religijną, czyli na sam proces nauczania – uczenia się o Bogu i jego prawach – trzeba wytypować kilka znaczeń. Szczególnie ważna wydaje się funkcja dydaktyczna, gdyż realizowanie jej pozwala na wszechstronne aktywizowanie uczniów oraz umożliwia zainteresowanie religijnym tematem mało dla nich atrakcyjnym poprzez metody tradycyjnej edukacji¹⁶. Za pomocą oferty cyfrowej można też wybiórczo przedstawić rzeczywistość, pomijając tematy drażliwe lub nieprzydatne w kształceniu religijnym. Urządzenia elektroniczne pozwalają na prezentację w sposób dynamiczny statycznego materiału, takiego jak mapa, diagram, rysunek, schemat, wykres. Media również przybliżają uczącym się te fragmenty rzeczywistości, które są niedostępne w bezpośredniej obserwacji, ale przy pomocy nowoczesnej technologii mogą zostać interesująco zwizualizowane¹⁷. Dlatego zainteresowanie budzi kwestia, w jaki sposób elementy techniczne i religijne mogłyby utworzyć globalną rzeczywistość, kształtującą nowy sposób

¹³ W społeczeństwie zdominowanym przez kulturę cyfrową pojawia się „interesujące pojęcie świadomości medialnej dla opisu stanu, w którym postrzeganie siebie i otaczającego świata opiera się niemal wyłącznie na tym, co zostało dostarczone przez media”. J. Sellin, *Media elektroniczne – „czwarta” czy „pierwsza” władza?*, [w:] *Spółczesność wirtualna. Społeczeństwo informacyjne*, R. Szwed (red.), Lublin 2003, s. 29.

¹⁴ Por. J. Kistorz, *Rola wzorców osobowych w wychowaniu i katechezie według projektu Olimpiady Wiedzy i Wartości o Sporcie*, Kielce 2023, s. 5.

¹⁵ A. Pezda, *Koniec epoki kredy*, Warszawa 2011, s. 7.

¹⁶ Por. Benedykt XVI, *Serwisy społecznościowe: portale prawdy i wiary; nowe przestrzenie ewangelizacji. Orędzie na XLVII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu* 2013, s. 11.

¹⁷ Por. S. Juszczak, *Komunikacja człowieka z mediami*, Katowice 1998, s. 6.

myślenia, i pokazać, w co wierzyć będą kolejne pokolenia młodych ludzi, którzy są coraz bardziej cyfrowi¹⁸. Może to stanowić dla ewangelizacji nie tylko nowe wyzwanie, ale również wielką szansę.

Potrzeba obecności chrześcijan w wirtualnej przestrzeni

Konieczności prezentowania treści edukacyjnych w formie odmiennej niż czytanie i wykład nikt już dzisiaj nie kontestuje¹⁹. Trudnym wyborem pozostaje selekcja materiału, dostosowanie go do potrzeb młodego odbiorcy oraz powiązanie z pokrewnymi dziedzinami nauczania²⁰. Obecne pokolenie uczniów to już pokolenie ekranowe (ang. *screeny generation*), które traktuje obraz medialny jako przekaz lepszy, prostszy i bardziej szlachetny²¹. Stąd postulat, aby *medialnych uczniów* edukowali *medialni nauczyciele religii*, którzy nie lekceważą nowych form komunikowania się społeczeństwa informacyjnego. Powinni być także przygotowani do zapanowania nad szybkim tempem przyrostu informacji, jej efektywną kontrolą oraz dystrybucją²².

Z kolei spełniając funkcję poznawczo-kształcącą i funkcję emocjonalno-motywacyjną narzędzia cyfrowe modelują oraz rozwijają u odbiorców procesy percepcyjne, intelektualne, wykonawcze. Prezentacja treści z wykorzystaniem filmu czy programu komputerowego podnosi zdolność koncentracji, ponieważ uruchamia różne kanały odbioru, takie jak słuch, wzrok, wyobraźnia. Współczesnemu uczniowi przychodzi łatwiej, przyjemniej i efektywniej uczyć się trudnych treści teologicznych, gdy bodźce działają na wiele jego zmysłów równocześnie.

Nowoczesne programy multimedialne, porzucając traktowanie ucznia jedynie jako biernego obserwatora, pomagają aktywnie się uczyć, inspirują nowe sposoby myślenia, rozbudzają zainteresowanie. Przygotowują także do korzystania z niejednorodnych źródeł informacji, segregowania ich i krytycznej akceptacji. Otwierają możliwości postulowanej w edukacji religijnej pracy samokształceniowej w sytuacjach nietypowych i wdrażają w perspektywiczną umiejętność wykorzystania kultury cyfrowej jako narzędzia pastoralnej pracy formacyjnej. Jest to ważne dlatego, że cyfrowa edukacja to forma przekazu

¹⁸ Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, *Dyrektorium o Katechizacji*, nr 367.

¹⁹ Por. A. Szajda, *Kompetencje medialne nauczycieli religii. Studium z edukacji medialnej*, Kraków 2021, s. 7.

²⁰ Por. Franciszek, *Być katechetą to powołanie. Przemówienie do katechetów*, „L'Osservatore Romano” wyd. polskie, 11 (2013), s. 39-42.

²¹ Por. T. Goban-Klas, *Pokolenie SMS-u w rozwiniętym społeczeństwie informacyjnym*, [w:] *Spółczesność wirtualna. Społeczność informacyjna*, R. Szwed (red.), Lublin 2003, s. 105.

²² Por. A. Szajda, *Kompetencje medialne nauczycieli religii...*, s. 242.

totalnie akceptowana przez współczesnych uczniów²³. Stanowi także cenną pomoc dydaktyczną, sprzyjającą kształtowaniu szeregu podstawowych kompetencji uczniowskich, takich jak: umiejętności samodzielnego uczenia się, świadomego oraz selektywnego korzystania z alternatywnych źródeł informacji. Medialne środki dydaktyczne, odpowiednio wykorzystane, tworzą nowy wzór procesu dydaktycznego, również w obszarze formacji religijnej.

Mentalność afirmacji kultury cyfrowej w pedagogizacji religijnej musi jednakże sygnalizować istniejące zagrożenia edukacyjne dotyczące nieograniczonego partycypowania w przestrzeniach kultury cyfrowej. Ponieważ nowoczesne technologie informatyczne stają się coraz bardziej powszechne, automatycznie przenikają do nauczania religii. Ich popularności towarzyszy jednak niesłabnąca krytyka²⁴. Kontrowersje dotyczą głównie oferty programowej, a zwłaszcza jej edukacyjnej jakości oraz efektów niekontrolowanego oddziaływania na odbiorców.

Zasady etyki w cyfrowej ewangelizacji

W różny sposób formułowane są zarzuty pod adresem cyfrowego przekazu religijnego. Najogólniej można je ująć w trzech obszarach dezaprobaty. Podstawowy zarzut pod ich adresem zgłaszany już od kilku ostatnich dekad wypływa z obawy o kreowanie fałszywej rzeczywistości, wyolbrzymienie obrazu patologii społecznej²⁵, przesadne eksponowanie scen przemocy, przy jednoczesnym braku analizy aktualnej rzeczywistości społecznej i pomysłów dotyczących zapobiegania negatywnym zjawiskom²⁶.

Z podobną zaciekłością krytykuje się propagowanie i utrwalenie obiegowych opinii oraz konsumpcyjnego stylu życia w wyniku przyznania prymatu wartościom materialnym, zawężenia pojęcia sukcesu głównie do sfery zamożności, potencjału fizycznego i rozrywki²⁷. To sprawiło, że dla wielu wychowanków priorytetem stała się „polityka, pieniądz, sport, własne ciało, seks, telewizor, radio, prasa, komputer”²⁸. W tym kontekście trzeba także wspomnieć o takich negatywnych konsekwencjach dla współczesnej cywilizacji, jak: „nieintegralna

²³ Por. W. Cwalina, *Generacja Y – ponury mit, czy obiecująca rzeczywistość*, [w:] *Internet. Fenomen społeczeństwa informacyjnego*, T. Zasępa (red.), Częstochowa 2001, s. 34.

²⁴ Por. R. Szwed, *Wprowadzenie. Mediatyzacja społeczeństw*, [w:] *Spółczesność wirtualna. Społeczeństwo informacyjne*, R. Szwed (red.), Lublin 2003, s. 8.

²⁵ Por. E. Aronson, *Człowiek istota społeczna*, Warszawa 2002, s. 102.

²⁶ J. Gajda, *Media w edukacji...*, s. 65.

²⁷ Por. J. Wolińska, *Agresywność młodzieży problem indywidualny i społeczny*, Lublin 2003, s. 30.

²⁸ H. Zmarzlicki, *Dekalog dawniej i dziś*, Kraków 2000, s. 35.

wizja człowieka, z której wyrasta racjonalizacja, niewrażliwość na tajemnicę, nieobecność tematów tabu dotyczących na przykład sensu życia, śmierci, religii”²⁹. Tymczasem doskonałym wzorem społecznego przekazu i nowej ewangelizacji za pomocą mediów jest relacja Chrystusa z Ojcem i człowiekiem³⁰.

Na ostatnim miejscu obarcza się mentalność cyfrową winą za pogłębiający się proces obniżenia poziomu artystycznego poprzez dominację standardów kultury popularnej³¹. Pomijanie spraw duchowych sprawia, że wielu młodych ludzi wzrasta w antyreligijnym klimacie wytworzonym poprzez zaplanowaną obojętność mediów wobec spraw religijnych, które nie mieszczą się obszarze zapotrzebowania współczesnej kultury masowej.

Dyskusyjne jest także kreowanie fałszywej rzeczywistości, gdzie

elementy realne mieszają się z fikcyjnymi, zespalają się z nimi i tworzą nową wirtualną rzeczywistość, która wzbogacając życie w nieznane doświadczenia powoduje, że egzystujemy zarówno w świecie realnym, jak i sztucznym. Jest to tzw. cyberbycie – pomiędzy rzeczywistością realną, autentyczną a wirtualną, wyimaginowaną³².

Młody człowiek nie ma poczucia wykroczeń moralnych i wyrzutów sumienia w rzeczywistości, która nie jest realna, chociaż w kontakcie z nią traci swoją tożsamość lub ulega wielorakim zniewoleniom. Ciekawie o tym zagrożeniu pisał John Keane już przed trzydziestu laty:

Wszystkie sfery życia stają się potencjalnym *pastwiskiem* dla mediów. Wszechświat zmienia się w gigantyczny ekran monitora. Cała publikacja służy za uzasadnienie dla rozgłosu. Informacja przestaje być powiązana z wydarzeniami i sama staje się najważniejszym wydarzeniem³³.

Dzisiejsze zabiegi zmierzające do rozstrzygnięć systemowych w walce z zagrożeniami medialnymi już nie przynoszą pozytywnych rezultatów.

Defektywne skutki psychospołeczne spowodowane wdrożeniem nowatorskich mediów to także medialna *globalizacja*, oznaczająca natychmiastową dystrybucję wiadomości i dostępu poprzez media do dowolnego miejsca na ziemi oraz bezpośredni dostęp i reakcję na nowości informacyjne, bez koniecznego psychologicznie okresu adaptacji. Również zwrot od widowni jednonarodowej

²⁹ A. Szubartowska, *Kulturowy wymiar katechezy*, Lublin 1997, s. 178.

³⁰ Por. D. Lubiński, *Ład moralny w świecie mediów w nauczaniu Benedykta XVI*, „Łódzkie Studia Teologiczne”, 20 (2011), s. 226.

³¹ Por. J. Gajda, *Media w edukacji...*, s. 65.

³² Ibidem, s. 146.

³³ J. Keane, *Media and Democracy*, Londyn 1992, s. 126.

do wielonarodowej sprawa, że tworzy się poczucie świadomości globalnej, którą można łatwo i skutecznie manipulować³⁴.

Afirmując wszystko to, co zostało dotychczas przedstawione na temat perspektyw ewangelizacyjnych w cyberprzestrzeni, należy przywołać informację zapisaną w *Dyrektorium ogólnym o katechizacji*, która, pomimo upływającego czasu, nic nie straciła ze swojej ukierunkowującej aktualności: „W procesie katechetycznym adresat powinien być czynnym, świadomym i odpowiedzialnym podmiotem, a nie neutralnym, milczącym, biernym odbiorcą”³⁵. Dlatego Kościół nie może traktować mediów jedynie w sposób instrumentalny, jako pomoc, przedłużenie ambony lub narzędzie do uatrakcyjnienia ewangelizacji. Dobry przykład daje Stolica Apostolska, której serwery na bieżąco udostępniają całemu światu nauczanie Kościoła³⁶. W oddziaływaniu tych przekazów należy eksponować ich potencjalne możliwości w tzw. *religijnej edukacji jutra*. Dzisiaj orędzie Chrystusa musi być tłumaczone na język elektronicznej komunikacji, ponieważ Kościół odebrał innowacyjne środki do realizacji swojej misji³⁷.

Trzeba jednak pamiętać, że w chrześcijaństwie nigdy nie będzie to podstawowy sposób komunikacji. Jest jedynie namiastką zwyczajnego spotkania osób, a wiara z pewnością nie będzie się rozwijała jedynie w oparciu o wirtualny komunikat. Nigdy także nie należy zapominać, że

nie wystarczy używać ich do szerzenia orędzia chrześcijańskiego i Magisterium Kościoła, ale trzeba włączyć samo orędzie w tę nową kulturę, stworzoną przez nowoczesne środki przekazu (...) z nowymi językami, nowymi technikami, nowymi podstawami psychologicznymi³⁸.

Tylko w ten sposób niezmiennie orędzie ewangeliczne będzie zdolne przeniknąć do świadomości współczesnego *medialnego człowieka*, poruszyć go oraz wzbudzić osobiste przylgnięcie i zaangażowanie³⁹.

³⁴ D. de Kerckhove, *Powłoka kultury. Odkrywanie nowej elektronicznej rzeczywistości*, tłum. W. Sikorski, P. Nowakowski, Warszawa 1996, s. 8.

³⁵ Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium ogólne o katechizacji*, Poznań 1998, nr 167.

³⁶ Zob. <http://www.vatican.va>.

³⁷ Por. Jan Paweł II, *Misja Kościoła w erze komputerów. Papieskie orędzie na XXIV Światowy Dzień Środków Przekazu*, „L'Osservatore Romano” (wyd. polskie), 1 (1990), s. 1.

³⁸ Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium ogólne o katechizacji*, nr 161.

³⁹ Paweł VI, *Adhortacja apostolska Evangelii nuntiandi o ewangelizacji w świecie współczesnym*, Wrocław 2001, nr 45.

Zakończenie

Z powodu określonych trudności nie można sprostać wszystkim wyzwaniom, jakie stawiają przed ewangelizatorami wszechobecne w edukacji narzędzia cybernetyczne. Jednak ewangelizujący Kościół powinien analizować każdą sytuację, poprzez którą może potwierdzić swoje kompetencje wychowawcze w wykorzystaniu takich narzędzi. Akceptacja tego, co nieuchronne w edukacji religijnej jutra powinno stawać się obiektem zainteresowania każdego ewangelizatora. Oznacza to również podjęcie inicjatyw w opracowywaniu nowych pomocy multimedialnych, upowszechnianych przez media elektroniczne. W takim sensie należy mówić raczej o szansach, a nie zagrożeniach edukacyjnych w wykorzystaniu mass mediów. Owe szanse należy widzieć w takim przygotowaniu wychowanków, aby w świecie zdominowanym przez elektroniczne instrumentarium metodyczne byli gotowi sami przejąć odpowiedzialność za swoje własne życie i kształtować je w duchu chrześcijańskim.

Słowa kluczowe: ewangelizacja, sekularyzacja, kultura cyfrowa, edukacja religijna.

Bibliografia:

1. Aronson E., *Człowiek istota społeczna*, Warszawa 2002.
2. Benedykt XVI, *Kapłan i duszpasterstwo w świecie cyfrowym: nowe media w służbie Słowa*. Orędzie na 44. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu, „L'Osservatore Romano” wyd. polskie 3-4 (2010), s. 6-7.
3. Benedykt XVI, *Odpowiedzialność za wychowanie dzieci i młodzieży*. 9 III – Do uczestników zgromadzenia plenarnego Papieskiej Rady ds. Środków Społecznego Przekazu, „L'Osservatore Romano” wyd. polskie 6 (2007), s. 27.
4. Benedykt XVI, *Serwisy społecznościowe: portale prawdy i wiary; nowe przestrzenie ewangelizacji*. Orędzie na XLVII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu 2013, s. 10-12.
5. Cwalina W., *Generacja Y – ponury mit, czy obiecująca rzeczywistość*, [w:] *Internet. Fenomen społeczeństwa informacyjnego*, T. Zasępa (red.), Częstochowa 2001, s. 21-49.
6. De Kerckhove D., *Powłoka kultury. Odkrywanie nowej elektronicznej rzeczywistości*, tłum. W. Sikorski, P. Nowakowski, Warszawa 1996.
7. Franciszek, *Być katechetą to powołanie*. Przemówienie do katechetów, „L'Osservatore Romano” wyd. polskie 11 (2013), s. 39-42.
8. Franciszek, *Potrzebny jest tlen Ewangelii*. Audiencja dla uczestników zgromadzenia plenarnego Papieskiej Rady ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, „L'Osservatore Romano” wyd. polskie 12 (2013), s. 18.
9. Goban-Klas T., *Pokolenie SMS-u w rozwiniętym społeczeństwie informacyjnym*, [w:] *Społeczeństwo wirtualne. Społeczeństwo informacyjne*, R. Szwed (red.), Lublin 2003, s. 101-110.

10. Gajda J., *Media w edukacji*, Kraków 2003.
11. <http://www.vatican.va>.
12. Jan Paweł II, *Misja Kościoła w erze komputerów. Orędzie na 24. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu*, „L'Osservatore Romano” (wyd. polskie), 1 (1990).
13. Juszczak S., *Komunikacja człowieka z mediami*, Katowice 1998.
14. Keane J., *Media and Democracy*, Londyn 1992.
15. Kłoch J., *Kościół w Polsce wobec Web 2.0*, Kielce 2013.
16. Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium ogólne o katechizacji*, Poznań 1998.
17. Kostorz J., *Rola wzorców osobowych w wychowaniu i katechezie według projektu Olimpiada Wiedzy i Wartości o Sporcie*, Kielce 2023.
18. Lubiński D., *Ład moralny w świecie mediów w nauczaniu Benedykta XVI*. „Łódzkie Studia Teologiczne” 20 (2011), s. 225-334.
19. Mąkosa P., „Dziedziniec pogan” przestrzeni spotkania i dialogu wierzących z niewierzącymi, „Przegląd Homiletyczny” 16 (2012), s. 81-88.
20. Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, *Dyrektorium o Katechizacji*, Kielce 2020.
21. Paweł VI, *Adhortacja apostołska Evangelii nuntiandi o ewangelizacji w świecie współczesnym*, Wrocław 2001.
22. Pezda A., *Koniec epoki kredy*, Warszawa 2011.
23. Ptaszek G., *Edukacja medialna 3.0. Krytyczne rozumienie mediów cyfrowych w dobie Big Data i algorytmizacja*, Kraków 2019.
24. Sellin J., *Media elektroniczne – „czwarta” czy „pierwsza” władza?*, [w:] *Spółczesność wirtualna. Społeczeństwo informacyjne*, R. Szwed (red.), Lublin 2003, s. 23-36.
25. Szajda A., *Kompetencje medialne nauczycieli religii. Studium z edukacji medialnej*, Kraków 2021.
26. Szubartowska A., *Kulturowy wymiar katechezy*, Lublin 1997.
27. R. Szwed, *Wprowadzenie. Mediatyzacja społeczeństw*, [w:] *Spółczesność wirtualna. Społeczeństwo informacyjne*, R. Szwed (red.), Lublin 2003.
28. Wolińska J., *Agresywność młodzieży problem indywidualny i społeczny*, Lublin 2003.
29. Wójtowicz K., *Czy konieczne z ambony?*, Wrocław 1995.
30. Zając M., *Nowa ewangelizacja*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, E. Gigilewicz i in. (red.), t. 14, Lublin 2010.
31. Zmarzlicki H., *Dekalog dawniej i dziś*, Kraków 2000.